

BIBLIO

«Εκείνο που κάνει τον έρωτα και την ανάγνωση να μοιάζουν τόσο μεταξύ τους», γράφει κάποια στιγμή στον εραστή της η ηρωίδα του «Μπορείς;», «είναι γιατί μέσα και στα δυο ανοίγουν χώροι κι εποχές που δεν έχουν τίποτα κοινό με το χώρο και το χρόνο που μετράμε». Η φράση ανήκει στον Ιταλο Καλβίνο και ίσως είναι ένα από τα βαρυντικά κέντρα του «Μπορείς;», του τελευταίου μυθιστορήματος της Έρση Σωτηροπούλου.

Είναι πολλά πράγματα μαζί το «Μπορείς;»... Μια ερωτική αλληλογραφία ανάμεσα σε ένα ζευγάρι (παράνομων, κρυφών;) εραστών που διατρέχει τρία περίπου χρόνια και με τον έναν ή τον άλλον τρόπο τον πλανήτη, το εργαστήριο εκείνης που ταυτοχρόνως γράφει ένα μυθιστόρημα με κεντρικό ήρωα τον Καβάφη, η μαθητεία εκείνου στη γραφή που εκείνη τρυφερά καθοδηγεί τροφοδοτώντας τον, η επικαιρότητα πολιτική, κοινωνική και καλλιτεχνική που διατρέχει τα e-mail που ανταλλάσσουν, ως υπαινικτικό ωστόσο σχόλιο, και εντέλει ένα αισθητικό και λογοτεχνικό credo, ανάλαφρο κι αυτό, που αναδύεται μέσα από τα όσα ανταλλάσσουν οι δύο εραστές και τις κουβέντες τους.

Το τολμηρό ίχνος της γραφής

Έρση Σωτηροπούλου "Μπορείς;", εκδόσεις Πατάκη

Ένα μυθιστόρημα του απόντος άλλου, και ταυτοχρόνως ένα μυθιστόρημα του ίχνους, του αποτυπώματος που αφήνει η ζωή στη γραφή. Αλλά και το αντίθετο, η γραφή, η τέχνη, διαρκώς παρούσες στις συζητήσεις των δύο εραστών, πλουτίζουν τη ζωή και τη σχέση τους.

Η ίδια η Έρση Σωτηροπούλου είναι το ένα μέλος αυτού του ερωτικού ζευγαριού και το «Τι μένει από τη νύχτα», το προηγούμενο της μυθιστορήμα, είναι αυτό που γράφει σχεδόν καθ' όλη τη διάρκεια της αλληλογραφίας της με τον ομοιοπαθολόγο Γιώργο ή Σπουργίτη (από το όνομα στο μέιλ του) ή Βυζάκι, όπως συνηθίζει να τον αποκαλεί τρυφερά. Το μυθιστόρημα αποτελείται αποκλειστικά από την αλληλογραφία τους με mail ή μηνύματα στο viber, που ανταλλάσσονται με ρυθμό καταϊσχυριστικό, συχνά πολλά μέσα στην ίδια μέρα, ανάμεσα σε σποραδικές, σύντομες συναντήσεις, που οργανώνουν σε διάφορα μέρη του κόσμου, καθώς και οι δύο ταξιδεύουν πολύ, ανταλλάσσοντας προγράμματα και ημερομηνίες ταξιδιών, κλείνοντας εισιτήρια, υπολογίζοντας μικρές ρωγμές στο χρόνο. Αφήγηση των συναντήσεών τους δεν υπάρχει στο μυθιστόρημα, δεν γνωρίζουμε ποτέ όχι μόνο τι συμβαίνει όταν βρίσκονται, αλλά ούτε καν τι συζητούν σ' αυτές τις συναντήσεις τους, κι ας ξαναπίνουν πάλι στην αλληλογραφία τους τα νήματά των συζητήσεών τους κι ας ανακαλούν συχνά τις στιγμές που έζησαν μαζί. Ή μάλλον τα γνωρίζουμε μονάχα από το ίχνος που αφήνουν στη γραφή τους.

Αυτό που λέγεται κι αυτό που δεν λέγεται, αυτό που αποκαλύπτεται κι αυτό που μένει πάντα στο σκοτάδι για τον αναγνώστη είναι ένα από τα σημεία έντασης του «Μπορείς;». Γιατί δεν είναι μόνο η αφήγηση που λείπει από το «Μπορείς;» προσκαλώντας τον αναγνώστη να φανταστεί όσα δεν βρίσκει μες στην αλληλογραφία των δύο. Είναι επίσης και τόσα πολλά που ανταλλάσσουν στην ίδια την αλληλογραφία, φωτογραφίες κυρίως, στα οποία δεν έχει πρόσβαση. Η Σωτηροπούλου, αποφασίζοντας να μεταφέρει την επιστολική φόρμα στη σημερινή εποχή, δηλαδή στην εποχή του διαδικτύου και του viber, να της αφαιρέσει δηλαδή τον αργό χρόνο της συμβατικής αλληλογραφίας και ίσως μεγάλο μέρος απ' την «πόζα» της, επιλέγει να μην τη βαρύνει με άλλα υλικά. Οι δύο εραστές ανταλλάσσουν πολλές φωτογραφίες, αλλά και κείμενα, δικά τους ή άλλων, συνδέσμους για τραγούδια ή μουσική από το youtube, τα οποία σχολιάζουν στις ηλεκτρονικές επιστολές τους, μόνο που αυτά μένουν απρόσιτα σ' εμάς τους αναγνώστες. Το μυθιστόρημα μας καλεί να

τα φανταστούμε, να τα επινοήσουμε ή ίσως πάλι, ακόμη καλύτερα, να παρατηθούμε από την επιθυμία αυτής της γνώσης, να αρκεστούμε αποκλειστικά στο ίχνος τους, έτσι όπως φιλτράρονται μέσα απ' τις λέξεις αφήνοντας το ίζημά τους στη γραφή.

Αυτό που γράφεται μετουσιώνει εκείνο που δεν λέγεται

Από τον Ιούλιο του 2013, όταν γνωρίζονται η Έρση και ο Γιώργος, μέχρι τον Οκτώβριο του 2016, που το μυθιστόρημα (μα όχι και η σχέση τους) κλείνει, χωρίς ωστόσο να τελειώνει, και στις περισσότερες από εκατό σελίδες της αλληλογραφίας τους, οι δύο εραστές γνωρίζουν σιγά σιγά ο ένας τον άλλον, ανοίγονται ο ένας στον άλλον (όχι χωρίς τις αναγκαίες κρίσεις, καχυποψίας ή ζήλιας), συνομιλούν για τα σπουδαία και τα καθημερινά, διεκδικώντας μια σχέση αντισυμβατική, υπό τους περιορισμούς ωστόσο των συμβάσεων – ένα διαρκές ερωτηματικό «μπορείς;», αίτημα για συνάντηση ή τηλεφωνική συνομιλία διατρέχει το μυθιστόρημα.

Το μυθιστόρημα είναι και το εργαστήριο του «Τι μένει από τη νύχτα», καθώς η Έρση του «Μπορείς;» μοχθεί προκειμένου να ολοκληρώσει το μυθιστόρημά της για τον Καβάφη, κι ο εραστής της γίνεται σιγά σιγά πηγή έμπνευσης αλλά και προνομιακός αναγνώστης και έμπιστος κριτής (νομμοποιημένος από τον έρωτα και τον πόθο). Εκείνη του σχολιάζει την πορεία της γραφής, του στέλνει ένα ένα τα κεφάλαιά της, καθώς ολοκληρώνονται, ακούει την κριτική του. Όμως την ίδια στιγμή τον καλεί να γράψει, η αλληλογραφία τους γίνεται και ο χώρος της δικής του μαθητείας, αφού φαίνεται πως δεν μπορεί κανείς να πει την ιστορία του χωρίς να αγγίξει έστω αμυδρά την επικράτεια της λογοτεχνίας.

Το «Μπορείς;» είναι ένα μυθιστόρημα του απόντος άλλου, και ταυτοχρόνως ένα μυθιστόρημα του ίχνους, του αποτυπώματος που αφήνει η ζωή στη γραφή. Αυτό που γράφεται μετουσιώνει εκείνο που δεν λέγεται αλλά βιώνεται, το εμπλουτίζει διαρκώς, το σχολιάζει, το απαθανατίζει μέσα στις σελίδες. Αλλά και το αντίθετο, η γραφή, η τέχνη, διαρκώς παρούσες στις συζητήσεις των δύο εραστών, πλουτίζουν

τη ζωή και τη σχέση τους.

Τολμηρή αυτομυθοπλασία

Παράλληλα το «Μπορείς;» είναι μια τολμηρή αυτομυθοπλασία. Η Σωτηροπούλου, παίρνοντας τη θέση της ηρωίδας του βιβλίου της, εκθέτοντας τη δική της ιστορία, καλεί τον αναγνώστη σε μια αμήχανη αλλά και απολαυστική ηδονοβλεψία. Δεν είναι μόνο η εικόνα της που φιλοτεχνείται μέσα στο «Μπορείς;», υπερβολικά ίσως κολακευτική από την πλευρά του εραστή, που της απευθύνεται υπό το κράτος της σαγήνης, ειρωνική συχνά και υπονομευτική από την ίδια, διάστικτη με γεγονότα της πραγματικής ζωής, που κάνουν την ηρωίδα του «Μπορείς;» ένα πραγματικό πρόσωπο, με σάρκα και οστά, ταυτισμένο με τη συγγραφέα του. Είναι επίσης και το αισθητικό και ηθικό «πιστεύω» της που αναδεικνύεται μέσα από τις σελίδες του βιβλίου, μέσα από το πλήθος των αναφορών της, μέσα από λογοτεχνικά αποσπάσματα και μουσικές και ταινίες και σκέψεις για την ομορφιά και για την τέχνη, αλλά και για τον έρωτα και τον κόσμο. Και είναι τολμηρή αυτή η μυθολόγηση του εαυτού ακριβώς γιατί προσφέρεται στο βλέμμα γυμνή, έστω κι αν το βλέμμα του έρωτα είναι υπερβολικά προστατευτικό απέναντι στις όποιες ρωγμές.

Κυρίως όμως, νομίζω, πως το «Μπορείς;» είναι ένα μυθιστόρημα για το χρόνο, για το χρόνο του έρωτα, αλλά και της γραφής και της ανάγνωσης. Για τον ιλιγγιώδη χρόνο της ζωής και τον ακίνητο χρόνο της αναμονής και της ανικανοποίητης επιθυμίας, για το χρόνο που δεν έχει τέλος, που ανοίγεται διαρκώς στο παρελθόν και στο μέλλον, μένοντας όμως πάντα αγκυρωμένος στο παρόν. Και απ' αυτή την άποψη, οι 745 σελίδες αυτού του μυθιστορήματος, που αποτυπώνουν μια ερωτική ιστορία και μια συγγραφική περιπέτεια που δεν τελειώνουν όταν κλείνεις το βιβλίο, είναι ίσως ένα μειονέκτημα του «Μπορείς;», στο βαθμό που θυσιάζεται η οικονομία του, αποτυπώνουν όμως τελικά αυτόν ακριβώς το στοχασμό πάνω στο χρόνο, που δεν μετριέται και που δεν τελειώνει, τον ανοικτό, άναρχο χρόνο της ζωής.

Εφη Γιαννοπούλου